

ראש חודש ניסן - פסוקי ההלל בנתיבי עם דרשות

{א} בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲז: {ב} הֵיְתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו: {ג} הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס הַיַּרְדֵּן יָסֹב לְאַחֹר: {ד} הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן: {ה} מִה לָךְ הַיָּם כִּי תִנּוֹס הַיַּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: {ו} הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן: {ז} מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אַרְץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: {ח} הַהֶפְכִי הַצּוּר אָגַם מִיָּם חִלְמִישׁ לְמַעַיְנֵנו מִיָּם:

בדרשתו לשבת הגדול שנת תרד"ע, הסביר סבא זצ"ל שאע"פ שהגזירה על עם ישראל היתה שיישארו במצרים 400 שנה ("ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה"), בכל זאת יצאו קודם, בגלל שתי סיבות: א. עם ישראל הצטער מאוד בשנים אלו, יתר על המידה, כמו שהיה צריך להצטער אילו היה נשאר 400 שנה. ב. הנשים התאמצו להרבות את עם ישראל יותר מהצורה הרגילה והטבעית, וזכות זו קיצרה כמעט בחצי (!) את שהותם במצרים. על-פי-זה, הסביר הרב עמרם זצ"ל בשם אביו את הפסוקים שאומרים בהלל (תהילים קיד): "בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲז. הֵיְתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו". פסוק זה יש לקוראו בסימן שאלה - בצאת ישראל ממצרים? הייתכן? מדוע יצאו לפני הזמן? והתשובה היא: 'בית יעקב! בית יעקב הוא כינוי לנשים, שלמרות כל צרות השעבוד היו מתאמצות ללדת¹, זקף הכתוב זכותן ליציאה ממצרים לפני הזמן. 'מֵעַם לַעֲז' - אלא שהיו המצרים והאומות מלעיזים עליהם: 'אם בגופם שלטו, בנשותיהם על אחת כמה וכמה!' על זה משיב הפסוק: 'הֵיְתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ' - קדושה נמצאת רק במקום שיש בו גדר ערוה, ועם ישראל כולו היה צדיק ולא נמצאה מי שפרצה את הגדר (מלבד אחת שפרסמה הכתוב, (ויקרא, כד, י)). 'הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס' - ראה הים את ארונו של יוסף שאף הוא שלט ביצרו, ונבקע לעם ישראל שהמשיך דרכו של הצדיק ושמר מהתבוללות. עד כאן הסבר הפסוקים בדרשה.

אפשר אולי על פי דבריו להסביר את המשך הפסוקים: 'מִה לָךְ הַיָּם כִּי תִנּוֹס...' מדוע אתה נבקע, הרי עם ישראל יוצא כעת מ-מט שערי טומאה, והללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"ז, ולא מגיע להם שייקרע להם הים! - ע"ז משיב המשורר: 'מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב' - השמירה של עם ישראל מהתבוללות היא ההוכחה שבאמת עם ישראל קשור ומחובר לאלוהיו², ושמירה זו מתבטאת דווקא בנשים, לכן ציין המשורר בייחוד את עם ישראל במילה 'יעקב' ולא 'ישראל'³.

שנזכה שכמו שבניסן נגאלו, בניסן עתידים להיגאל, בזכות עם היודע משפחה ישראלית מהי ובפרט בזכות נשים צדקניות היודעות את תפקידן.

¹ וכן הוא ברש"י, פרשת ויקהל, פרק לח, פסוק ח.

² מלבי"ם על פסוק זה: "שמבואר אצלי שכל מקום שיאמר אלהי יעקב ואלהי ישראל מורה על הקשר והקורבה שיש לו עם עם ישראל".

³ רש"י, שמות יט, ג: "כה תאמר... לבית יעקב: אלו הנשים... ותגיד לבני ישראל: לזכרים".

שי יהונתן לוי